

Samling af Afgørelser

Sag C-199/11

**Europese Gemeenschap
mod
Otis NV m.fl.**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Rechtbank van koophandel te Brussel)

»Repræsentation af Den Europæiske Union ved nationale domstole — artikel 282 EF og artikel 335 TEUF — påstand om erstatning for det tab, et kartel har påført Unionen — artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder — ret til en retfærdig rettergang — adgang til domstolsprøvelse — processuel ligestilling — artikel 16 i forordning nr. 1/2003«

Sammendrag – Domstolens dom (Store Afdeling) af 6. november 2012

- 1. Den Europæiske Union — repræsentation for de nationale retter — civilt erstatningssøgsmål vedrørende et tab, der er påført Unionen ved en konkurrencebegrænsende praksis, som kan have berørt visse offentlige kontrakter indgået af forskellige EU-institutioner og -organer — Kommissionens repræsentationsbeføjelse — Kommissionens forpligtelse til at have en bemyndigelse hertil fra disse institutioner eller organer — foreligger ikke*
(Art. 81 EF og 282 EF; art. 101 TEUF)
- 2. Konkurrence — karteller — forbud — ret til at påberåbe sig manglende retsvirkning af et kartel, der er forbudt i henhold til artikel 81 EF, og til at kræve erstatning for det lidte tab — ret, der også tilkommer Unionen*
(Art. 81 EF)
- 3. EU-ret — principper — ret til en effektiv domstolsbeskyttelse — rækkevidde*
(Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, art. 47)
- 4. Konkurrence — EU-regler — nationale domstoles anvendelse heraf — vurdering af en aftale eller praksis, som allerede har været genstand for en kommissionsafgørelse — betingelser*
(Art. 101 TEUF; Rådets forordning nr. 1/2003, art. 16)
- 5. Præjudicielle spørgsmål — vurdering af gyldigheden — ugyldighedserklæring — nationale domstoles manglende beføjelse*
(Art. 267 TEUF)

6. *EU-ret — principper — ret til en effektiv domstolsbeskyttelse — sikret i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder — retlig prøvelse af afgørelser truffet af Kommissionen vedrørende konkurrenceret — legalitetskontrol og fuld prøvelsesret af både retlige og faktiske omstændigheder — krænkelse — foreligger ikke*

(Art. 261 TEUF og 263 TEUF; Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, art. 47; Rådets forordning nr. 17, art. 17, og forordning nr. 1/2003, art. 31)

7. *EU-ret — principper — ret til en effektiv domstolsbeskyttelse — sikret i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder — Kommissionens afgørelse vedrørende en konkurrencebegrænsende praksis — erstatningssøgsmål anlagt af Kommissionen ved en national domstol på grund af det tab, Unionen har lidt som følge af den nævnte konkurrencebegrænsende praksis — nationale domstoles forpligtelse til ikke at træffe afgørelser, der strider mod en afgørelse, der er truffet af Kommissionen, og som fastslår en konkurrencebegrænsende praksis — nationale domstoles kompetence til at vurdere, at der er påført et tab, og at der foreligger årsagssammenhæng — krænkelse — foreligger ikke*

(Art. 81 EF; art. 101 TEUF; Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, art. 47; Rådets forordning nr. 1/2003, art. 16)

1. EU-retten skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for, at Kommissionen repræsenterer Unionen ved en national domstol, ved hvilken der er anlagt et civilt erstatningssøgsmål vedrørende et tab, der er påført Unionen ved et kartel eller en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 81 EF og 101 TEUF, og som kan have berørt visse offentlige kontrakter indgået af forskellige EU-institutioner og -organer, uden at det er nødvendigt, at Kommissionen har en bemyndigelse hertil fra disse institutioner eller organer.

(jf. præmis 36 og domskonkl. 1)

2. Enhver har adgang til under en retssag at påberåbe sig en tilsidesættelse af artikel 81 EF og dermed at påberåbe sig den manglende retsvirkning af en aftale eller en praksis, som er forbudt i henhold til denne artikel. Hvad særligt angår muligheden for at kræve erstatning for et tab forårsaget af en aftale eller adfærd, der kan begrænse eller fordreje konkurrencen, ville den fulde virkning af artikel 81 EF, og særlig den effektive virkning af forbuddet i stk. 1, blive bragt i fare, hvis det ikke var muligt for nogen at kræve erstatning for skade påført dem som følge af en aftale eller en adfærd, der kan begrænse eller fordreje konkurrencen. Adgangen hertil forøger således virkningen af EU's konkurrenceregler og er egnet til at hindre ofte skjulte aftaler eller former for adfærd, der kan begrænse eller fordreje konkurrencen. Set i dette perspektiv kan erstatningssøgsmål for de nationale domstole yde et væsentligt bidrag til opretholdelsen af en effektiv konkurrence inden for Unionen.

Heraf følger, at enhver har ret til at kræve erstatning for det lidte tab, når der er årsagsforbindelse mellem det nævnte tab og en aftale eller en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 81 EF. Denne ret tilkommer derfor også Unionen.

(jf. præmis 40-44)

3. Princippet om effektiv retsbeskyttelse udgør et almindeligt EU-retligt princip, der nu er udtrykt i artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Den nævnte artikel 47 sikrer i EU-retten den beskyttelse, der ydes ved den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 1. Princippet om effektiv retsbeskyttelse i den nævnte artikel 47 består af flere elementer, herunder bl.a. retten til forsvar, princippet om processuel ligestilling, adgang til domstolsprøvelse og retten til at blive rådgivet, forsvaret og repræsenteret.

For så vidt angår adgangen til domstolsprøvelse skal en domstol, for at denne kan træffe afgørelse om en anfægtelse af de rettigheder og pligter, der følger af EU-retten i overensstemmelse med artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, nødvendigvis have kompetence til at undersøge alle faktiske og retlige forhold, der er relevante for den tvist, der er indbragt for den.

For så vidt angår princippet om processuel ligestilling, der følger af selve begrebet en retfærdig rettergang, indebærer dette en forpligtelse til at give begge parter rimelig mulighed for at fremlægge deres sag, herunder deres beviser, under betingelser, der ikke stiller den pågældende i en situation, der er til ugunst i forhold til modparten. Princippet om processuel ligestilling har til formål at sikre ligevægt mellem sagens parter og således sikre, at ethvert dokument, der forelægges for retsinstansen, kan vurderes og anfægtes af alle sagens parter. Omvendt skal en skade, der er opstået på grund af en uligevægt, i princippet bevises af den skadelidte.

(jf. præmis 46-49, 71 og 72)

4. Når de nationale domstole træffer afgørelse om aftaler, vedtagelser eller praksis, der bl.a. henhører under artikel 101 TEUF, og som allerede er genstand for en kommissionsafgørelse, kan disse ikke træffe bestemmelser, der er i strid med den afgørelse, som Kommissionen har truffet. Dette princip gælder ligeledes, når der for de nationale domstole er anlagt et erstatningssøgsmål vedrørende et tab, der er lidt på grund af et kartel eller en praksis, der er konstateret ulovlig i henhold til artikel 101 TEUF ved en afgørelse truffet af Kommissionen. Anvendelsen af Unionens konkurrenceregler hviler således på en forpligtelse til loyalt samarbejde mellem på den ene side de nationale domstole og på den anden side henholdsvis Kommissionen og EU's retsinstanser, og inden for dette samarbejde handler hver især i henhold til den rolle, som de er tildelt i traktaten.

Reglen om, at de nationale domstole ikke kan træffe afgørelser, der strider mod en afgørelse truffet af Kommissionen vedrørende en procedure i henhold til artikel 101 TEUF, er således et særligt udtryk for fordelingen af kompetencerne inden for Unionen mellem på den ene side de nationale domstole og på den anden side Kommissionen og EU's retsinstanser.

(jf. præmis 50-52 og 54)

5. Jf. afgørelsens tekst.

(jf. præmis 53)

6. Reglen om, at de nationale domstole ikke kan træffe afgørelser, der strider mod en afgørelse truffet af Kommissionen vedrørende en procedure i henhold til artikel 101 TEUF, medfører ikke, at parterne ved en national domstol fratages deres adgang til domstolsprøvelse.

EU-retten har nemlig fastsat et system med retlig prøvelse af Kommissionens afgørelser vedrørende procedurerne i henhold til artikel 101 TEUF, som tilbyder alle de garantier, der kræves efter artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Kommissionens afgørelse kan således underkastes en prøvelse af dens lovlighed ved EU's retsinstanser på grundlag af artikel 263 TEUF.

Mens Kommissionen på områder, som giver anledning til komplicerede økonomiske vurderinger, er tillagt et vidt skøn for så vidt angår økonomiske vurderinger, indebærer dette ikke, at EU's retsinstanser skal afholde sig fra at kontrollere Kommissionens fortolkning af oplysninger af økonomisk art. EU's retsinstanser skal bl.a. ikke blot tage stilling til den materielle nøjagtighed af de beviser, der henvises til, og til oplysningernes troværdighed og sammenhæng, men ligeledes kontrollere, om disse oplysninger udgør alle de relevante oplysninger, som skal tages i betragtning i forbindelse med en vurdering af en kompleks situation, og om disse oplysninger taler til støtte for de heraf dragne konklusioner. EU's retsinstanser skal ligeledes ex officio undersøge, om Kommissionen har begrundet sin afgørelse, og navnlig, om den har forklaret vægtningen og vurderingen af de elementer, den har

taget i betragtning. Det tilkommer i øvrigt EU's retsinstanser at foretage den legalitetskontrol, som de er pålagt, på grundlag af oplysninger indgivet af sagsøgeren til støtte for dennes anbringender. I forbindelse med denne kontrol kan retsinstansen ikke støtte sig på den skønsmargen, som Kommissionen har, hverken for så vidt angår valget af de oplysninger, der tages i betragtning ved anvendelsen af de kriterier, der vedrører beregningen af bøden, og som er nævnt i retningslinjerne for beregningen af bøder efter artikel 23, stk. 2, litra a), i forordning nr. 1/2003, eller hvad angår vurderingen af disse oplysninger for at afvise at udøve en tilbundsgående kontrol af både retlige og faktiske omstændigheder. Endelig komplementeres legalitetskontrollen af den fulde prøvelsesret, der er tillagt EU's retsinstanser ved artikel 17 i forordning nr. 17, nu ved artikel 31 i forordning nr. 1/2003, i henhold til artikel 261 TEUF. Denne kompetence giver dommeren beføjelse til, ud over en simpel legalitetskontrol af sanktionen, at anlægge sin egen vurdering i stedet for Kommissionens og derfor ophæve, nedsætte eller forhøje den pålagte bøde eller tvangsbøde.

Kontrollen i henhold til traktaterne indebærer følgelig, at EU's retsinstanser udøver en såvel retlig som faktisk kontrol, og at de har beføjelse til at bedømme beviser, annullere den anfægtede afgørelse og ændre bødebeløb. Det fremgår derfor, at legalitetskontrollen i henhold til artikel 263 TEUF, suppleret med den fulde prøvelsesret i forhold til bødens størrelse i henhold til artikel 31 i forordning nr. 1/2003, er i overensstemmelse med princippet om effektiv retsbeskyttelse i artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder.

(jf. præmis 54-57 og 59-63)

7. Artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder er ikke til hinder for, at Kommissionen på vegne af Den Europæiske Union ved en national domstol anlægger et erstatningssøgsmål vedrørende et tab, som Unionen har lidt som følge af et kartel eller en praksis, der ved en afgørelse truffet af denne institution er konstateret at være i strid med artikel 81 EF eller 101 TEUF.

Et sådant civilt erstatningssøgsmål indebærer ikke alene, at det skal fastslås, at der foreligger en skadevoldende begivenhed, men også et tab og en direkte årsagssammenhæng mellem dette tab og den nævnte skadevoldende begivenhed. Selv om det er rigtigt, at den nationale domstols forpligtelse til ikke at træffe afgørelser, der strider mod en afgørelse, der er truffet af Kommissionen, og som fastslår, at der er sket en overtrædelse af artikel 101 TEUF, kræver, at denne domstol medgiver, at der foreligger et kartel eller en ulovlig praksis, skal det præciseres, at tabet og den direkte årsagssammenhæng mellem dette tab og kartellet eller den omhandlede praksis til gengæld skal underkastes den nationale domstols vurdering. Selv når Kommissionen i sin afgørelse har bestemt de præcise virkninger af overtrædelsen, tilkommer det stadig den nationale domstol at fastlægge det individuelle tab, der er blevet påført hver af de personer, der har anlagt et erstatningssøgsmål. En sådan vurdering strider ikke mod artikel 16 i forordning nr. 1/2003.

(jf. præmis 65, 66 og 77 samt domskonkl. 2)